

CALAMITĂȚI NATURALE ÎN JUDEȚUL SĂLAJ - 1925

CĂLIN NICOLAE SABOU

Analiza factorilor climaterici care au influențat evoluția societăților umane contemporane a căpătat în ultimii ani ai secolului al XX-lea o amploare deosebită, atât pe plan intern, chiar dacă nu se poate compara cu istoria mentalităților, foarte în vogă, cât și pe plan internațional unde a căpătat un autentic caracter științific prin abordarea temei într-o manieră interdisciplinară și renunțarea la explicația unilaterală și simplistă a determinismului geografic.

Din păcate la nivelul istoriografic pretins de județul Sălaj, nu există nici o lucrare de referință care să abordeze sau să amintească măcar sporadic influența acestor factori. Investigațiile noastre se doresc să aibă un evident caracter inter și pluridisciplinar cu nuanțe firești de pionerat în istoriografia locală și să demonstreze schimbarea opticii de abordare a realităților de la începutul secolului al XX-lea prin perceperea și scoaterea în relief a unor fenomene, ce nu pot fi considerate în nici un caz periferice. Evident o analiză exhaustivă a acestor factori climaterici nu face obiectul studiului nostru și nu ar fi posibilă în aceste limite, însă semnalarea acestor aspecte, încercarea timidă de abordare a lor, o considerăm necesară și o dorim să fie pertinentă și binevenită.

Primele încercări de determinare a influențelor climei asupra evoluției societăților umane datează încă din vremea Renașterii. Descoperirile geografice au avut și ele consecințe asupra modului de a înțelege lumea și istoria. Sub impactul noilor consecințe, se făceau referiri directe la acțiunea unui determinism geografic, care adesea orientea în modimplacabil activitatea și formele de guvernare ale statelor. De la determinismul geografic, care aborda problematica climatică în mod unilateral, simplist fără a face unele raportări și la alte discipline și fenomene, lansat de epoca Renașterii și descoperirile geografice, prin lucrările lui Jean Bodin s-a ajuns în secolul al XX-lea la o abordare mult mai științifică a acestor influențe.

Erodarea dominației determinismului geografic a permis evoluția cunoașterii spre o înțelegere echilibrată a raporturilor dintre societate și natură. ... “Cunoașterea și gândirea geografică au abandonat determinismul mecanicist al vechilor școli.”

Formele pământului nu determină forma și natura dezvoltării societății umane. ...Ele doar le condiționează... Relațiile sunt reciproce, „¹ spunea Isaiah Bowman.

Saltul calitativ în determinarea justă a influențelor elementelor climatice asupra istoriei comunității omenești se datorează în special cercetărilor întreprinse de istoricul francez Emmanuel de Roy Ladurie² - care poate fi considerat drept unul dintre fondatorii școlii moderne de climatologie istorică. Demersul său istoric a constat în cercetarea mai întâi a istoriei climei, încercând o reconstituire a evoluției acesteia pe planeta noastră și apoi lansarea unor idei și concluzii privind influența ei asupra societății umane. La începutul secolul al XX-lea respectiv anul 1925, la care face referire studiul de față, luând în considerare nivelul de dezvoltare al societății din Europa occidentală, nu ar trebui să avem în vedere aceea relație de echilibru agro-demografic conform căreia la un nivel tehnologic dat o anumită micro(regiune) poate asigura resursele alimentare pentru un anumit număr de consumatori.³ Dar în cazul societății românești, în care căile de comunicații, circulația monetară, ponderea populație urbane, o societate de consum aflată în fază incipientă de dezvoltare - sunt în curs de modernizare, luarea în calcul a acestui echilibru agro- demografic considerăm a fi necesar. Pentru o bună perioadă de timp evoluția demografică a omenirii a fost în strânsă corelație cu acest echilibru agro-demografic.

În anul 1925 România se găsea, conform unei periodizări a istoriei demografice a omenirii în etapa a doua, cea de tranziție demografică. Trecerea de la vechiul regim demografic - considerat a fi prima etapă din această periodizare - la tranziția demografică s-a realizat în ultimii ani ai secolului al XIX-lea și a durat până în perioada postbelică, când avem de-a face cu regimul demografic modern. Revenind la tranziția demografică aceasta trebuie privită ca pe un proces care a cunoscut mai multe faze⁴ aflate într-o strânsă interdependență cu evoluția economică a spațiului românesc, respectiv creșterea ponderii industriei în economia românească. Resursele financiare rezultate din acest sector au fost reorientate spre sectorul sanitar. Astfel într-o primă fază s-a încercat reducerea mortalității și mai ales a celei infantile, pentru ca ulterior să se acorde o atenție sporită natalității și sporirii speranței de viață a românilor.

¹ Isaiah Bowman *Geography in Relation to the Social Sciences*, New York, 1934, p.225;vezi Sergiu Tămaș *Geopolitica*, Editura Noua Alternativă, București, 1995.

² Emmanuel le Roy Ladurie poate fi considerat fondatorul școlii moderne de climatologie istorică după cel de-al doilea război mondial. Prin concepția novatoare și demersul metodologic ce stau la baza concepțiilor lui Emmanuel Le Roy Ladurie, el s-a pronunțat împotriva generalizațiilor simpliste și pripite în materie, militând pentru o corectă reconstituire a istoriei climei pe planeta noastră, înainte de a studia influența ei asupra societății umane. (Paul Cernovodeanu, Paul Binder *Cavalerii Apocalipsei* , Editura Silex, București, 1993) Dintre studiile sale amintim *Histoire et climat*, în "Annales. Economies-Sociétés-Civilisations", 14(1959), nr. 1,p.3-34; *Climat et récolte aus XVII-XVIII- siecles*, în *Ibidem*, 15(1960), nr. 4, p. 434-465. *Aspects historiques de la nouvelle climatologie*, în "Revue historique", L(1961), nr.1,p.1-20.

³ Bogdan Murgescu *Istorie românească - istorie universală (600-800)*, Editura Teora, București, 1999, p.13.

⁴ *Ibidem*

Factorii care au influențat evoluția acestor trei coordonate ale evoluției demografice respectiv: natalitatea, mortalitatea și speranța de viață sunt multipli și necesită o analiză foarte amănunțită, pluri și multidisciplinară.

Progresele înregistrate pe parcursul secolului al XIX-lea, modernizarea societății umane, sporirea eficacității mijloacelor de combatere și apărare mai ales împotriva flagelului epidemiologic au determinat ca influența acestor factori de natură entomozoologic să fie cât mai scăzută. Dezvoltarea economică pe lângă efectele sale preponderent pozitive, oferind posibilitatea de a reduce influența factorilor naturali asupra societății umane, a dus pe de altă parte la o poluare masivă atât atmosferică cât și hidrografică cu efecte pe termen lung. Dacă progresele din medicină au avut consecințe vizibile sub aspect demografic și în care factorul uman a început să dețină controlul în mare măsură, factorii de natură climatică continuă să exercite o influență, am spune noi directă, destul de vizibilă sub aspectul consecințelor imediate asupra societății umane contemporană și asupra cărora controlul uman este mult redus.

Ne referim aici la cele șase tipuri de activitate umană indicate de Jean Bruhes pentru care mediul geografic are o influență directă: a) habitatul și locuința; b) caracterul și direcția drumurilor; c) cultivarea plantelor; d) creșterea animalelor; e) exploatarea minereurilor și distrugerea animalelor și plantelor⁵.

Noi ne vom opri asupra unui singur episod care la prima vedere poate fi considerat banal dar care vine să susțină ideea lansată mai sus conform căreia influența factorilor climaterici asupra evoluției societăților umane nu ocupă nici pe departe un loc periferic.

La baza acestui studiu stau documentele rezultate în urma măsurilor luate de autoritățile de atunci ale județului. Implicarea factorilor de răspundere, începând de la prefectul județului, până la cel mai mare funcționar, fiind evidentă. Conform raportului întocmit de către prefectul județului Sălaj și înaintat Ministerului de Interne, catastrofa s-a produs în după amiază zilei de 5 iulie 1925 și a constat într-o grindină puternică căzută asupra unui număr de 39 de comune sălăjene. Evenimentul a fost prevăzut de o furtună puternică "ciclone, urmat de piatră și revărsări de ape în urma ruperii de nori,"⁶ iar presa din Zalău semnală: "Duminică 5 iulie, pe la ora 5 (după amiază- n.n.) ...nori grei și negri începuseră să acopere cerul și să întunecă soarele ... Lumea obișnuită cu norii...nu a prea băgat în seamă întunecarea cerului. Dar în scurtă vreme norii se îndesără, se întovărășiră contra omului și începură să treacă peste o bună parte a județului nostru cu o mână mare și cu un vuiet asurzitor iar din sânul lor nu au lăsat asupra pământului picuri de apă ca alte dăți ci boabe mari de ghiată, de mărimea unui oușor de găină. Si pe unde au trecut au pustiit tot, aşa că minte omenească nici nu-și poate închipui"⁷. Informațiile privind evenimentul

⁵ Sergiu Tămaș, *Geopolitica*, Editura Noua Alternativă, București, 1995, p.26.

⁶ Direcția Județeană Sălaj a Arhivelor Naționale Fond Prefectura județului Sălaj, seria Subprefect, dosar 783/1925, fila 113. (în contiuuare D.J.A.N. Sălaj)

⁷ *Meseșul*, I, nr.23 din 11 iulie 1925.

climatic petrecut la 5 iulie 1925 apar și în săptămânalul ce apărea la Șimleul Silvaniei – „Gazeta de Duminică”⁸. Revenind la raportul prefectului de Sălaj acesta mai consemna: “în urma acestui dezastru au suferit pagube 39 de comune, dintre care 30 au avut pagube enorme, distugând completamente grindina și revărsările de apă recolta în aşa fel că nici nu se poate constata unde era sămânat grâu sau porumb, sau alte sămânături, nutretele adunate au fost total spălate de pe câmp și duse de apă, iarba necosită total sdrobită, păsunatele distruse în întregime, în multe locuri casele descoperite, geamurile completamente sparte, multe edificii și construcții duse de apă, pomii cu desăvârșire ruinați, animalele omorâte pe câmpii iar restul comunelor în număr de nouă au fost atinse numai parțial având pagube în recoltă și nutrețe de 40%... În vieți omenești încă am constatat 2 cazuri în comuna Chendrea, săteanul Damşa Vasile și fiul său Ioan fiind surprinși pe câmp de puhoiul de apă au fost înecați. Priveliștea în aceste comune este foarte tristă și îngrijorătoare, cu atât mai vârtos, că ne-ajuns în timpul cel mai critic, când recolta nouă nu este încă adunată, iar cea din anul trecut în cele mai multe comune, fiind foarte slabă, în urma secetei și a dezastrului ce l-am înregistrat și în anul trecut, era consumată deja încă pe la mijlocul iernii... Pagubele cauzate se urcă la suma de sute de milioane⁹ ... Ce privește șoselele, drumurile județene și vicinale, încă au suferit pagube însemnate, fiind înămolite în urma revărsărilor de apă. Linia ferată nu avem cunoștiință să fi fost stricată, numai gările au suferit pagube mai mici spărgându-le grindina toate geamurile”.

Din raportul prefectului județului Sălaj se mai desprinde preocuparea stringentă a autorităților de a asigura în primul rând hrana populației. De asemenea, din pasajele relatate mai sus au fost atinse toate sectoarele direct afectate de acești factori climatici. Accentul a căzut pe pagubele din agricultură a căror consecințe foarte vizibile și cu efecte imediate trebuiau remediate cât mai repede posibil. Raportul tratează foarte sumar pagubele suferite de sectorul locativ, în condițiile în care în Sălaj numărul locuințelor construite din cărămidă și acoperite cu țiglă, mai rezistente la intemperiile vremii, era foarte mic. Majoritatea dintre ele în zonele de câmpie erau construite din pământ și vălătuci. Casele mai vechi aveau acoperișul din paie, trestie sau coceni, cele mai noi din țiglă sau șindrilă¹⁰. În aceste condiții impactul grindinei cu mărimea

⁸ Preotul Victor Bruchental relata „o catastrofă pestă comunele : Cerișa, Cosniciu de jos și de sus.

Va rămâne că pomenire furtuna deslănțuită pestă comune...pentru generația prezentă ale cărei ravagii le și simți mulți ani. La început grindină rară, dar mai mare mai târziu, darâmă crengile arborilor, țigle de pe edificii, geamurile chiar și la ferestrele duble, cu repezeală toate le sparge. Durează aceasta mai bine de un sfert de oră. Urmează vaete...ale părinților, a căror copii erau la câmp cu vitele, de unde veneau mai târziu băieți și oameni mari cu capetele sparte, săngerânde căci grindina a ajuns chiar și la mărimea unui ou de găină. ...Pagubele se ridică la milioane. E timpul când aproape toți sunt fără cereale...și sunt amenințați, chiar cu foamea”, „Gazeta de Duminică”, nr. 28-29, din 19 iulie 1925, p.6.

⁹ Ziaristi de la săptămânalul *Meseșul* le estimau la suma de 200 milioane lei.

¹⁰ Dănuț Pop, *Cultură și societate în județul Sălaj (1918-1940)*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2000, p.19,78.

unui oulet de găină și căzută într-un strat cu o grosime de 35-50 cm., asupra locuințelor putem afirma că a avut consecințe foarte negative. Raportul prefectului nu amintește despre pericolul izbucnirii unei epidemii, din documentele cercetate nu a rezultat că ar fi existat anumite focare de infecție, însă în condițiile în care confortul locuințelor lăsa mult de dorit - foarte puține erau prevăzute cu latrine - iar personalul sanitar specializat fiind foarte redus ca număr nu considerăm că este deplasată ideea de a lua în calcul și acest pericol.

La trei zile după dezastru, subprefectul județului Sălaj dr. Iuliu Pop prezent la fața locului într-o din comunele direct afectate, face un apel și cere în același timp primpretorilor plășilor Jibou, Șimleu-Silvaniei, Cehu Silvaniei și Tășnad să se implice în strângerea ajutoarelor pentru cei nevoiași. „...Pentru ameliorarea stării desperate a locuitorilor acestor comune aşa greu încercate de soartă pentru a șterge o lacrimă a mamelor îngrijorate pentru pâinea de mâine a copiilor, vă rog și prin d-voastră populația de sub administrația d-voastră să grăbiți în ajutorul acestor nefericite comune a județului nostru...”¹¹. Apelul subprefectului se adresa în mod direct și proprietarilor de pământ “mic, mijlociu sau mai mare” aflați în pragul treieratului “care după putință să depună la antistările comunale o canitate de cereale cu destinația de a fi distribuită între aceste comune greu încercate...”¹². De asemenea, în aceiași zi de 8 iulie 1925 subprefectul adresa un apel colegilor lui din țară cerându-le sprijinul și “rugămintea fierbințe ca să binevoiți a contribui la ameliorarea sortii acestor nefericite comune cu ajutorul județelor dvs.”¹³. Conform organizării administrativ teritoriale de atunci județul Sălaj era împărțit în şase plăși - Cehu Silvaniei, Crasna, Jibou, Șimleu-Silvaniei, Tășnad și Zalău. Numărul total al comunelor rurale era de 239 la care se adaugă două comune urbane Zalăul și Șimleu Silvaniei. Procentual vorbind numărul comunelor afectate de grindină reprezintă 17% din numărul total de comune. Acestea în marea lor majoritate provenind din plășile Zalău și Crasna - tocmai de aceea apelul subprefectului se adresa în mod special primpretorilor și locuitorilor din celelalte patru plăși care au fost afectate mai puțin sau chiar deloc de aceste fenomene climaterice.

La 9 iulie 1925 subprefectul județului Sălaj se adresează oficialui de plasare a forței de muncă de muncă din Zalău “pentru a le putea întinde o mână de ajutor acestor nevoiași vă rugăm binevoiți a face tot posibilul ca să putem plasa muncitorii care se vor prezenta și să contacteze centre din țară pentru a-i putea plasa pentru lucru agricol sau pe la stabilimente industriale”¹⁴. De asemenea subprefectul se adresează și ministrului Moșoiu pentru reușita acestei acțiuni: “... mii de brațe au rămas fără muncă. Apelăm la bunăvoie și și susținutul d-voastră nobil rugându-vă să

¹¹ D.J.A.N. Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj, seria subprefect, dosar 782/1925/1925, fila 2-3.

¹² Ibidem

¹³ Ibidem, fila 1.

¹⁴ Ibidem, fila 4.

binevoiți a ajuta acești neneorociți... angajându-i la lucrările ce la aveți proiectate asigurându-le astfel un izvor de câștig...¹⁵

Numărul celor rămași fără un loc de muncă, după estimările prefecturii se ridică la “5000 de lucrători ...siliți să cutreiere țara pentru a-și găsi de lucru”¹⁶. Datele ne sunt oferite de telegrama adresată Ministrului Muncii din București în care se mai solicită ca lucrătorii din Sălaj “...să fie plasați cu preferință față de alții lucrători...”. Strădaniile autorităților locale de a rezolva problema celor rămași fără o sursă de existență a avut ecou la București. La 11 iulie 1925 o telegramă a directorului de plasare a forței de muncă din minister cere ofiților din țară acordarea sprijinului și angajarea muncitorilor din Zalău “în specialitatea lor munci agricole, păduri, industrie sau servicii casnice și să de-a ofițului concursul necesar pentru plasarea lor”¹⁷.

La 15 iulie prefectul se adresează Ministerului Comunicațiilor - Direcției Generale a C.F.R. solicitând reduceri pentru călătorie pe C.F.R. pentru cei nevoiți de grindină “să plece în diferite părți ale țării ca prin muncă sforțată să asigure barem pâinea pentru familiile lor în scop de a-i ajuta pe acești neneorociți cât de puțin...vă rog ca cu posibilă urgență să binevoiți și să aproba un număr de 1000 bucăți bilete cls III de liberă circulație pe C.F.R.”¹⁸. Cu câteva zile înainte, la 11 iulie prefectul solicita notarilor cercuali din 16 notariate, tabele cu acei care doresc să plece la muncă în țară.¹⁹ Pe baza acestor tabele urmând a se face repartizarea lor. De asemenea, prefectul solicita notarilor să ofere informații cât mai complete celor interesați, pentru “a-i scuti de drumuri la Zalău” sau “să se intereseze telefonic de ofertele existente”, promițându-le la acea dată o reducere la călătorie pe C.F.R. de 50%²⁰. Din păcate lipsa de implicare a factorilor de răspundere locali, adică notarii cercuali, îl determină pe prefect să revină peste două săptămâni cerându-le acestora în mod insistent tablourile cu persoanele doritoare de a pleca la muncă²¹. Oficiile din țară, prezintându-și conform ordinelor de la București, ofertele lor de muncă, se ajunsese la situația paradoxală de a exista un număr de 400 locuri de muncă neocupate. Au existat și cazuri mai fericite, cum este cel din notariatul Bălan “unde mulți indivizi sau și înscriși la muncă la facerea unui tunel de la Brașov pe o leagă de 150lei/zi”²². Nu cunoaștem numărul exact al celor care au plecat în țară să-și caute de lucru dar trebuie remarcat implicarea autorităților în sprijinirea acestei acțiuni, apelându-se la cele mai înalte foruri și la deputații care reprezentau electoratul sălăjean.

¹⁵ Ibidem, fila 8.

¹⁶ Ibidem, fila 42.

¹⁷ Ibidem, fila 70.

¹⁸ Ibidem, fila 124.

¹⁹ Ibidem, fila 139.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem, fila 134.

²² Ibidem, fila 107.

La cererea prefectului județului Sălaj, într-un interval relativ scurt de timp, primpretorii plășilor Zalău, Crasna, Șimleul Silvaniei și Jibou au întocmit "tablouri pe comune de evaluarea pagubelor"²³. Dintre cele patru plăși enumerate mai sus, plășile Crasna și Zalău au suferit cele mai mari pagube. Astfel, în plasa Crasna pagubele au fost evaluate la 90.661.630 lei fiind afectată o suprafață de teren de 12.185 iugăre. Plasa Zalău a suferit o pagubă de 60.282.204 lei în agricultură și 8.257.000 lei în edificii, fiind singura plasă care prezintă o situație cu pagubele suferite de acest sector, iar suprafața de teren ce a fost afectată se ridică la 7.250 iugăre. Urmează apoi plasa Șimleu-Silvaniei cu 41.954.010 lei și plasa Jibou cu 18.858.810 lei²⁴.

Pe culturi pagubele mai însemnate s-au înregistrat la cereale, în special grâu, apoi porumbul. Astfel în plasa Zalău²⁵ pagubele la grâu se ridică la suma de 23.768.660 lei, aproximativ 39,5% din totalul pagubelor din agricultură, nespecificându-se numărul de iugăre însămânțate cu grâu și afectate de grindină. Ca importanță, după cum spuneam mai sus urmează porumbul²⁶, apoi ovăzul, secara, cânepa, zarzavaturile, floarea soarelui, etc²⁷. De asemenea, pentru plasa Zalău documentele consemnează în rândul animalelor o pagubă de 204 oi, 34 porci și 775 păsări²⁸. Din rândul animalelor de tracțiune folosite la munca câmpului - boi, vaci, cai - nu s-au semnalat pagube. În legătură cu modul de evaluare a pagubelor merită să ne oprim asupra câtorva aspecte, chiar dacă informațiile nu sunt prea bogate. Aici considerăm că s-au făcut pentru unele plase mari exagerări în ceea ce privește modul de evaluare a pagubelor suferite. Dacă ar fi să analizăm datele oferite de primpretorul plasei Șimleul Silvaniei, oferite de către noi în anexa 2 ar reieși faptul că cele 13 comune au suferit pagube numai la cultura grâului de peste 2.626.300 kg., la secară de 419.000 kg., la porumb de 1.785.700 kg., ovăz de 464.200 kg, etc. Pentru comuna Crasna, din plasa cu același nume, cea mai afectată de grindină și cu pagubele cele mai mari, un iugăr de grâu a fost evaluat la 5600 lei, iar cel de porumb la 4800 lei²⁹. Pentru comunele Peceiu și Husău din aceiași plasă situația este diferită, același iugăr de grâu este evaluat la 7000 lei, iar cel de porumb este evaluat la 4800 lei, situație identică cu cea de la Crasna, orzul la 6000 lei, ovăzul la 3600 lei, secara la 5600 lei. Modul de evaluare a culturilor pe iugăre diferă de la o comună la alta³⁰. Din tabelele de evaluare a pagubelor înaintate din plasă, pe persoane, rezultă că majoritatea țăranilor aveau culturi de grâu urmate de cele de porumb pe ultimele locuri situându-se zarzavaturile și floarea soarelui³¹.

²³ Ibidem, filele 9-28.

²⁴ Ibidem, filele 11 și 16

²⁵ Plasa Zalău avea în compunerea sa un număr de 45 comune din care 10 au fost afectate de grindină. Acestea erau Treznea, Bozna, Unguraș, Ciumărna, Chichișa, Păușa, Stână, Fetindia, Aghires, Vașcău.

²⁶ Pagubele suferite de comunele din plasa Zalău la porumb se ridică la 18.040.968 lei.

²⁷ Ibidem, fila 16.

²⁸ Ibidem, fila 24.

²⁹ Ibidem, fila 15.

³⁰ Ibidem, fila 14, 20, 21.

³¹ Ibidem, fila 17-23.

Dacă ar fi să aruncăm o privire asupra regimului alimentar al țăranilor din Sălaj în anul 1925, ponderea grâului, a cerealelor în general și a porumbului este precumpăratoare. Din totalul suprafețelor cultivate doar 4% era cultivat cu fasole, mazăre, cartofi, dovleci și alte legume - bogate în vitamine și proteine. Tot 4% din suprafața cultivată ocupau plantele tehnice³². Se mâncă încă multă mămăligă, deși existau comune unde pâinea era consumată în fiecare zi, jucând rolul de complement obișnuit al mâncării³³. Legumele ocupau un loc periferic în alimentația țăranilor - doar varza, ceapa, fasolea și cartofii, fiind consumate în proporție mai mare.

După evaluarea tuturor pagubelor suferite, s-a realizat o situație privind necesarul de produse agricole - în special cereale și porumb necesare acestor comune atât pentru hrana curentă cât și pentru înființarea unor noi culturi. Statisticile înaintate prefecturii prevăd un necesar numai pentru plasa Șimleul Silvaniei de 50 vagoane grâu și 30 vagoane porumb³⁴. La nivelul județului Sălaj ajungându-se după evaluarea tuturor pagubelor la 100 vagoane grâu, adică 1.000.000 kg. și 61 vagoane porumb, adică 610.000 kg. Menționăm faptul că aceste cantități erau necesare atât pentru consumul populație cât și pentru înființarea unor noi culturi.

În zilele imediat următoare grindinei din 5 iulie, Prefectura județului Sălaj a luat măsuri pentru contractarea unor împrumuturi în lei, adresându-se la diferite instituții bancare: Banca Națională a României, Creditul Județean Comunal, Creditul Funciar Rural, Ministerului de Interne, etc³⁵. În presa vremii din acea perioadă se făceau propuneri de genul că oamenii “nu vreau să le dea statul de pomană, dar cer un împrumut de la stat pe 2-3 ani, care împrumut să li se dea fără interese (n.n. fără dobândă)³⁶”. Împrumuturile pentru care Prefectura făceau eforturi să le obțină erau destinate acestor sinistrați, acordate sub formă de ajutoare. Sumele solicitate de la fiecare instituție financiară sus amintită erau în fiecare caz de cinci milioane lei. Termenul de rambursare a creditului era de cinci ani solicitându-se în unele cazuri o perioadă de grație de șase luni. Amortizarea acestor împrumuturi urmând a se “înfătu din excedentul fondului alodial al județului Sălaj, începând cu anul 1924 și al următorilor ani”³⁷, precum și din alte surse financiare pe care bugetul central la va aloca județului. A doua zi după grindină, pe 6 iulie 1925, subprefectul se adresa prefectului cu rugămintea de interveni la guvern pentru obținerea unui împrumut de 20 milioane lei necesar numai pentru înființarea de noi culturi³⁸ și luarea unor măsuri urgente pentru asigurarea pâinii acestor locuitori.

³² Dănuț Pop *op. cit.* p.61.

³³ *Istoria contemporană a României*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2001, coordonator Marcel Șirban, p.132.

³⁴ D.J.A.N. Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj, seria subprefect, dosar 782/1925/1925, fila 11.(fiind plasa cu numărul cel mai mare de locuitori afectați, circa 18.701)

³⁵ *Ibidem*, filele 35- 45.

³⁶ *Mesesul*, I, nr.24 din 17 iulie 1925.

³⁷ D.J.A.N. Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj, seria subprefect, dosar 782/1925, fila 44.

³⁸ *Ibidem*, fila 46.

Pentru că și presa solicita acordarea unor împrumuturi celor afectați de grindină, la 16 iulie prefectul județului se adresa *Băncii Federale "Sălajul"* Șimleu Silvaniei pentru deschiderea unui credit de 10 milioane lei care să se deruleze prin băncile populare insistând și de această dată asupra unei dobânzi cât mai reduse³⁹.

Încercând să vină și mai mult în sprijinul țăranilor, prefectura, se adresează *Centralei Cooperativelor Sătești* din București, solicitând 50 vagoane cu grâu și 50 vagoane cu porumb care să fie acordate sub forma unor împrumuturi, prin băncile populare, pe un termen de unul sau doi ani în condiții cât mai avantajoase⁴⁰.

Pentru a se facilita accesul la aceste împrumuturi prefectul județului Sălaj se adresează *Cărților Funciare* de la Zalău, Crasna, Jibou, Șimleu Silvaniei în vederea eliberării copiilor autentice de pe actele de proprietate care să ateste suprafața de teren deținută⁴¹. Actele în cauză erau necesare pentru garantarea creditului pe care solicitantii - cei afectați de grindină, doreau să-l contacteze cu Creditul Funciar Rural, dobânda fiind de 16%⁴². Așadar sub aspect financiar implicarea autorităților din Sălaj s-a axat pe două coordonate. Prima dintre ele a constat din acordarea unor ajutoare directe, nerambursabile, iar a doua coordonată s-a axat pe facilitarea obținerii și deschiderii unor linii de creditare pentru țărani în condiții cât mai avantajoase. Nu cunoaștem numărul persoanelor afectate de grindină care să fi apelat la metoda unui credit bancar, având în vedere unele rețineri ale populației din mediul rural privind sector bancar. Informații certe avem de la Banca Federală Sălajul, care oferea la 6 octombrie 1925 agricultorilor din comuna Crasna un credit în sumă totală de 900.000 lei pentru înființarea unor noi culturi⁴³.

Măsurile de ajutorare a celor afectați de grindină nu s-au oprit doar la aspecte de ordin financiar sau de găsire a unui loc de muncă. Conștienți că efectele grindinii au avut represensiuni și asupra spațiului de locuit, despre a cărei structură și durabilitate am mai vorbit, prefectura a încercat obținerea unor facilități la materiale de construcții, în special lemnul, existent în cantități suficiente⁴⁴.

Din răspunsul Casei Pădurilor din București din 12 august adresat prefecturii reiese că “în mod gratuit nu se poate da lemn, însă cu plata la preț tarifal redus cu 20%... s-a dat ordin să se elibereze materialul necesar refacerii edificărilor distruse...”⁴⁵. Așadar prefectura solicitase gratuitate la obținerea materialului lemnos. La 3 noiembrie 1925, Regionala silvică Oradea Mare cu sediul la Sighetul Marmației informa prefectura că “Ocoalele Silvice Zalău și Cehu Silvaniei au primit ordinul să

³⁹ Ibidem, fila 103.

⁴⁰ Ibidem, fila 105.

⁴¹ Ibidem, dosar 896/1925, fila 1; țăraniii urmând a garanta creditul luat cu suprafață de teren deținută.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem, dosar 782/ 1925, fila 144

⁴⁴ V. Mihalca, Doru E. Goron *Aspecte ale integrării județului Sălaj în statul național român II* în *Acta Muzei Porolissensis*, X, Zalău, 1986, p.350.

⁴⁵ D.J.A.N. Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj, seria subprefect, dosar 782/1925, fila 135.

satisfacă toate cererile sinistraților acordându-le o reducere de 20%”⁴⁶. Din păcate ajutorul venit de la Ocoalele Silvice era destul de tardiv având în vedere data calendaristică și apropierea anotimpului friguros, deși suntem convinși că mulți țărani aflați într-o situație disperată din punctul de vedere al pagubelor suferite în locuință au găsit soluțiile salvatoare pentru a ieși din acest impas.

Sub aspect contraventional, de această dată subprefectul a cerut primpretorilor din plășile Zalău, Crasna, Șimleu-Silvaniei, Jibou suspendarea executării oricărora sentințe de contravenție asupra locuitorilor din aceste plase⁴⁷, practic s-au anulat perceperea unor amenzi pentru fapte ca declanșarea unui scandal în cârciumă⁴⁸, etc.

Un alt aspect pe care am dori să-l semnalăm este cel legat de inițiativa “concedierii soldaților aflători în serviciul activi din comunele devastate”⁴⁹. Cercul de Recrutare din Dej solicită prefecturii un “tabel cu comunele unde grindina a făcut pagube recoltei complet sau 50%”⁵⁰. Tabelul înaintat Centrului de Recrutare Dej cuprinde numele a 33 de localități, repartizate pe plase⁵¹. Au fost întocmite tabele și cu numele soldaților aflați sub arme dar acestea nu s-au păstrat. De semnalat este reacția notariatului din Treznea care nu a înaintat un tabel “din motivul că nu află de necesar concedierea soldaților neavând nimic de lucru la câmp fiind roadele toate distruse și neavând în prezent ce mâncă acasă”⁵². O reacție am spune noi extrem de pragmatică, logică și bine argumentată.

Acestor eforturi de sprijinire a sinistraților li s-au adăugat, cu siguranță cel mai important, acela de asigurare a hranei. Despre necesarul de cereale am amintit pe parcursul studiului. Pe lângă ajutorul de urgență solicitat guvernului, autoritățile județene se adresează în primul rând acelor persoane din județ care prin poziția lor socială privilegiată pot sprijini aceste eforturi. Prefectul le cere primpretorilor, primarilor din comunele mai puțin sau deloc afectate de grindină și companiei de jandarmi din Zalău, să se implice în aceste acțiuni și “cu ocazia treeratului atât proprietarii care treeră cât și proprietarii de mașini de treerat să dea și să ajutoreze pe acești nefericiți”⁵³. Apelul prefectului, din 15 iulie 1925, a fost completat câteva zile mai târziu pe 18 iulie, cerându-se de această dată “vă invit de-a apela și la bunăvoiețea tuturor proprietarilor de mori spre a veni în ajutorarea sinistraților”⁵⁴. Prin urmare se cerea ajutorul benevol al proprietarilor de teren, de mori și al mașinilor de treierat. Am insistat asupra ajutorului benevol întrucât au fost și proprietari de

⁴⁶ Ibidem, fila 30

⁴⁷ Ibidem, dosar 785/1925, fila 1.

⁴⁸ Ibidem, fila 3.

⁴⁹ Ibidem, dosar 782/1925/1925, fila 122.

⁵⁰ Ibidem, fila 111.

⁵¹ Ibidem, fila 112.

⁵² Ibidem, fila 108.

⁵³ Ibidem, fila 117.

⁵⁴ Ibidem, fila 123.

mașini de treierat și mori care s-au plâns prefectului că “ni s-a impus de către primpretorul Cehu-Silvaniei să dau eu singur 600 kg. grâu după două mașini de treierat și 600 kg. grâu după moară”⁵⁵.

Tindem să credem că acest caz este singular întrucât din raportul primpretorul plășii Jibou rezultă că cantitățile s-au “adunat în mod benevol” nimeni neimpunând o anumită cantitate de cereale pe care să o doneze⁵⁶.

Aflate în strânsă legătură cu acest capitol al ajutorării celor sinistrați, am dori să ne oprim asupra ajutoarelor în bani și cereale venite mai ales din interiorul județului, dacă ne referim la cereale, cât și din afara județului, venite sub forma de ajutoare în bani. Referitor la ajutoarele strânse din județul Sălaj ne putem forma o imagine suficient de elocventă privind nivelul contribuțiilor fiecărei plășii. De la plășile Zalău, Tășnad și Cehu Silvaniei nu avem informații foarte detaliate, mai ales că ultimele două - Tășnad⁵⁷ și Cehu Silvaniei⁵⁸ nu au fost afectate de grindină. De la aceste două plăși ne-am fi așteptat la o contribuție masivă la aceste eforturi. Așadar din plasa Șimleu-Silvaniei⁵⁹ clasată a treia sub aspectul pagubelor suferite, după Crasna și Zalău, s-au colectat 18.293 kg. grâu, 494 kg. secără și 2606 kg. grâu amestecat și o sumă de bani de 5250 lei⁶⁰. Din confruntarea listei cu comunele care au donat cereale pentru sinistrați⁶¹ cu tabelul pe comune de evaluare a pagubelor⁶² rezultă că comuna Ip și Zăuan, deși au suferit pagube semnificative evaluate la aproape două milioane lei, pentru Ip și peste un milion lei la Zăuan, aceste comune au donat și cereale⁶³. Aceste ajutoare în cereale au fost suplimentate în plasa Șimleul Silvaniei de o colectă în bani organizată de Institutul “Silvania” din localitate, condusă de Alexandru Aciu.⁶⁴ Suma rezultată în urma acestei inițiative s-a ridicat la 8430 lei din care contribuția directă a institutului Silvania a fost de 3000 lei. Pentru că am amintit de aceste sume în bani și pentru a putea să ne formăm o idee despre ce au însemnat aceste ajutoare în bani considerăm a fi relevant să oferim câteva date despre prețurile practicate la produsele de bază în aceea perioadă. Spre exemplu un kg. carne de vită cal. I. costa în jur la 14 lei, cea de porc peste 20 lei, un kg. de slănină de porc afumată costa în jur de 35 lei, un kg. de unsolare costa peste 36 lei, cărneații afumați 28 lei, mezelurile 14 lei/kg⁶⁵.

⁵⁵ Ibidem, fila 49.

⁵⁶ Ibidem, fila 97.

⁵⁷ Plasa Tășnad avea în compunere 40 de comune.

⁵⁸ Plasa Cehu Silvaniei avea în compunere 48 de comune.

⁵⁹ Plasa Șimleu Silvaniei are în compunere 35 de comune dintre care 13 au suferit pagube.

⁶⁰ D.J.A.N. Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj, seria subprefect, dosar 783/1925, fila 3.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Ibidem, dosar 782/1925, fila 10.

⁶³ Comuna Ip 200 kg grâu, Zăuan 350kg.grâu.

⁶⁴ Lista cu instituțiile și persoanele fizice, în număr de 24, care au donat sume de bani se găsește în “Gazeta de Duminecă”, nr 32-33, din 3 august 1925, p.3.

⁶⁵ D.J.A.N. Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj, seria subprefect, dosar 1955/1926, fila 231.

Menționăm că prețurile indicate de noi corespund anului 1921.

Pentru plasa Jibou situația este următoarea. S-au adunat 19.500 kg. grâu, 190 kg. orz, 44 kg. porumb⁶⁶. Ajutoare în bani nu s-au adunat. Din cele 37 de comune ale plășii au contribuit la această acțiune 24 de comune după cum rezultă din aceste tablouri. Nici una din cele cinci comune afectate de grindină din această plasă nu au contribuit la această colectă. Din cantitatea totală de cereale cea mai mare parte 17.662 a fost distribuită comunelor afectate de grindină, apoi 200 kg. au fost alocate Companiei de Jandarmi Zalău și 1000 kg. funcționarilor din pretura Jibou⁶⁷. Tot din acest raport rezultă că au mai contribuit la această colectă încă șase comune, care nu au fost trecute pe acel tablou, ele donând, de asemenea, cantitatea adunată comunelor afectate.

Pentru plasa Crasna de unde detinem un raport⁶⁸ al primpretorului plășii situația a fost agravată și de un puternic viscol din data de 25 august, care a venit să “completeze” fenomenul din iulie 1925, afectând recolta din 17 comune. Astfel în acestă plasă s-au colectat 1500 kg. grâu și acestea provenind de la proprietarii de mașini de treierat. Motivele aşa cum rezultă din acest raport au fost următoarele: “grâu în cantitate mare se produce în comunele Vârșolț, Recea, Stârciu, Bănișor, Crasna, Cățelul-Unguresc, Cățelul Românesc și Seredieu dintre care ultimele patru au suferit grindina din 5 iulie. Comunele de pe valea Barcăului și poala Rezului a suferit grindina și viforul din 25 august nimicindu-le complet recolta de porumb, aşa că producția de grâu abia le va ajunge pentru însămânțarea de toamnă și alimentarea lor proprie. Contribuie la greutățile colectei și împrejurarea că locuitorii păgubiți au năvălit fără autorizație asupra oamenilor din plasele vecine cari n-au suferit daune și acele contribuind în mod particular nu mai voiesc a contribui și la forța oficială“ În finalul raportului primpretorul concluziona - “conform rapoartelor primite de la primăriile comunelor, situația cu excepția comunelor Cățelul Unguresc și Cățelul Românesc, nu e aşa desperată, cum s-a arătat imediat după grindină ... “ ba mai mult... “ pe cum mi-a venit la cunoștiință locuitorii comunelor Cățelul Unguresc și Românesc cari se arată cei mai desperați au cerșit cele mai multe cereale în mod particular din cari unii se laudă că de ar bate ghiața și de altă dată că aşa mai bine ne va merge traiul“⁶⁹.

Așa cum spuneam pentru plasa Zalău, Tășnad și Cehu Silvaniei informațiile păstrate nu sunt foarte bogate dar suficient de relevante privind solidaritatea populației cu familiile afectate de grindină. Contribuția comunelor din plasa Zalău s-a ridicat în cereale la cantitatea de 17.260 kg.grâu⁷⁰. Din plasa Tășnad s-au îndreptat spre populația afectată de grindină o cantitate de 6.277 kg. grâu, 17.156 kg. secără, 2.941 kg. diverse

⁶⁶ Ibidem, dosar 782/1925, fila 97

⁶⁷ Ibidem .

⁶⁸ Ibidem , fila 7.

⁶⁹ Ibidem

⁷⁰ Ibidem, dosar 783/1925, f 89, cea mai mare contribuție și-au adus-o locuitorii comunei Șamșud cu 3267 kg. grâu.

în total 26.374 kg. cereale la care se adaugă o sumă de 1847 lei⁷¹. Plasa Cehu Silvaniei a donat sinistrațiilor o cantitate de 15.000 kg. grâu⁷².

Referitor la ajutoarele venite din afara județului Sălaj, vom menționa doar că la apelul lansat de subprefectul județului Sălaj, adresat colegilor săi din țară, au răspuns pozitiv doar unele județe din Transilvania. Au contribuit cu diferite sume de bani locuitorii din județele: Alba, Târnava Mare, Sibiu, Arad, Timiș-Torontal, Satu Mare. Ponderea cea mai însemnată venind din parte locuitorilor din Timiș-Torontal și Satu Mare⁷³. De asemenea, au contribuit cu sume și unele societăți și colecte organizate de persoane cu posibilități materiale mai ridicate⁷⁴. Mai concret sumele adunate de prefecturile din țară la care s-au adăugat și sumele de bani provenite din interiorul județului Sălaj, s-au ridicat la suma de 126.407 lei și 35 de bani, iar cheltuielile și ajutoarele concrete s-au cifrat la 126.003 lei și 50 bani⁷⁵. Ajutoarele în bani s-au îndreptat cu precădere spre văduve, în sume care variază de la 300 lei până la 1200 lei, invalizi de război 2600 lei, pentru transportarea vagoanelor de grâu 16.171 lei, pentru confectionarea de opinci s-a alocat o sumă de 25.860 într-o primă etapă apoi încă 18.100 lei. De asemenea, în statistica veniturilor și cheltuielilor figurează termenul generic de *ajutoare* care poate da naștere la diferite interpretări privind direcția spre care s-au îndreptat aceste fonduri, mai ales că ele se ridică la suma de 39.400 lei.

În ceea ce privește distribuirea cerealelor către cei afectați de grindină trebuie făcute câteva precizări. Populația județului Sălaj era la 1910 de 316.862 de locuitori iar la 1930 de 343.347. Populația celor 39 de comune era la 1910 de 34.290 locuitori iar la 1930 de 38.086. Procentual populația celor 39 de comune reprezenta în 1910 - 10,8% iar în 1930 - 11%. Procedura de distribuire a cerealelor către populație nu a avut un caracter unitar pe întreg județul. Prefectura a cerut pentru fiecare comună constituirea unei comisii mixte compusă din primar, secretar, preot, învățător și doi reprezentanți ai sinistrațiilor. Comisia era direct subordonată primpretorului de plasă⁷⁶. Cantitatea de cereale în kilograme urma să fie stabilită de fiecare comisie în parte în funcție de numărul sinistrațiilor, nivelul distrugerilor suferite, etc. Comisia respectivă stabilcea pentru fiecare persoană gradul distrugerilor suferite, alocând după caz necesar de cereale. Nu au existat unele norme de funcționare a acestor comisii, ele beneficiind de o independență deplină. Persoanele afectate au fost împărțite în unele cazuri în două sau trei categorii de care depindea cunatumul de cereale pe care îl primeau fiecare.

Nereguli privind modul de distribuire a cerealelor au existat, așa cum rezultă și din raportul primpretorului de Crasna⁷⁷. Ne referim la cazul comunelor Cătelul

⁷¹ Ibidem, fila 91.

⁷² Ibidem fila 90.

⁷³ Ibidem, dosar 782/1925, filele 59-68-72,74-94, 151-155.

⁷⁴ Ibidem, filele 151-155.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Ibidem, fila 115.

⁷⁷ Ibidem, fila 7.

Românesc și Ungurescu, precum și cel din comuna Treznea⁷⁸. Din studierea raportului întocmit de comisia de anchetă trimisă la fața locului rezultă că nu s-a produs nici o fraudă în ceea ce privește distribuirea cerealelor, totul având la bază o cântărire greșită a cerealelor preluate, vina căzând pe cântarul din gara Sărmașag considerat defect⁷⁹.

În sprijinul celor direct afectați de grindină a venit și "Crucea Roșie" din România. Colaborarea Crucii Roșii cu Prefectura județului este demonstrată de o adresă⁸⁰ primită de prefectură din partea acestei instituții, prin care se aduc mulțumiri funcționarilor din cadrul prefecturii, pentru sprijinul acordat în distribuirea ajutoarelor, colectate de Crucea Roșie, și donate celor sinistrați. Implicarea Crucii Roșii din România denotă pe de o parte situația destul de gravă a sinistrărilor iar pe de altă parte confirmă relațiile existente încă dinainte de acest eveniment dintre cele două instituții existente⁸¹ și pe fondul sprijinului primit de Crucea Roșie din Sălaj în acțiunea sa de atragere a căi mai mulți membrii cotizații⁸².

Pe lângă aceste ajutoare venite în mod gratuit de la guvern și de la persoane binevoitoare atât în cereale cât și în sume de bani, pentru că trebuie să spunem că s-au acordat și sume de bani⁸³, mulți țărani și-au depus cereri pentru aprobarea autorizației de colectă⁸⁴. Astfel într-o formă organizată și oarecum cosmetizată sub numele de colectă, țaranii disperați au colindat țără cerșind pe unde puteau. Nu cunoaștem numărul exact al celor care au apelat la această ultimă soluție însă numărul lor nu credem că a fost foarte mare având în vedere faptul că autoritățile județene au oferit sinistrărilor atât ajutoare în bani, cereale cât și alternativa găsirii unui loc de muncă.

În finalul studiului nostru ne vom opri asupra unui aspect semnalat și de presa locală și anume cel al speculei și prezenței unor profitori de câștiguri peste noapte făcute pe seama disperării țăranilor. Astfel ziarul *Meseșul*⁸⁵ din 17 iulie 1925 sesiza în legătura cu disperarea țăranilor: "La târguri vedem cârduri de vite, mâname de acești nenorociți, ultimele rămășițe a bunului de ieri" și atrage atenția asupra pericolului de speculă "unde sunt cumpărate pe un preț de nimică, de cei ce speculează starea nenorocită a bieților oameni care să despart de ce au mai drag - pentru a-și putea cumpăra pâinea spre alinarea foamei familiei lor. Pe la sate vezi apărând evrei, care pândesc astfel de ocazuni cumpărând pe lângă prețuri minimale păsările rămase de puhoi, pe care apoi le vând consumatorilor din oraș la prețuri împătrite"⁸⁶.

Aspectele semnalate în presa locală au fost oarecum anticipate de către autorități. La 13 iulie 1925, cu câteva zile înainte de apariția ziarului, prefectul județului Sălaj

⁷⁸ Ibidem, dosar 979/1925, filele 2-4.

⁷⁹ Ibidem, dosar 782/1925, fila 50-52.

⁸⁰ Ibidem, dosar 1775/1926, fila 1.

⁸¹ Ibidem, fila 2-30.

⁸² Ibidem, fila 7.

⁸³ Ibidem, dosar 784/1925, dosar 959/1925, dosar 782/1925, fila 48..

⁸⁴ Meseșul, I, nr. 24 din 17 iulie 1925.

⁸⁵ Ibidem.

se adresa primpretorilor din cele șase plăși ale județului și primarilor cerându-le a “*sfătui locuitorii din comunele distruse de grindină ca vitele ce nu le pot susține să nu le vândă pe prețuri bagatele și să se ferească de negustori cari voiesc a specula pe țărani devastați, iar dvs. împreună cu forurile subalterne veți lua cele mai severe și nemiloase măsuri pentru curmarea astorfel de cazuri*”⁸⁶, ba mai mult prefectul solicita autorităților să se adreseze justiției “*cu precădere Parchetului ca prin astfel să putem apăra locuitorii acestor comune...iar negustorii necinstiti să-și primească pedeapsa bine meritată*”. Dacă totuși erau nevoiți să-și vândă aceste animale, cu orice preț, prefectul recomanda subalternilor săi să sfătuiască populația “*să se ferească de târgurile din apropierea comunelor devastate, unde năpustesc comercianți de vite cu intențiunea de-a specula țărâimea disperată îndemnându-i de-a căuta mai bine târgurile unde prețurile sau menținut normale*”⁸⁷. În sfârșit, prefectul mai solicita primpretorilor să se implice în orientarea țăraniilor spre un loc de muncă în special trimiterea lor în comunele neafectate de grindină unde a început secerișul și “*unde pot lucra în dijmă*”. Tot în aceeași zi prefectul se adresa Poliției de Stat Zalău “*vă ordon de-a cerceta de urgență care este cauza ridicării prețurilor la țigle nejustificate de la toate cele trei fabrici ce se află pe teritoriul orașului*” și de a mai ancheta “*care este cauza dispariției cerealelor de pe piață precum și din prăvălie... Vă invit să proceda cu cea mai mare atenție și severitate...*”⁸⁸.

Nu cunoaștem efectele acestor măsuri, foarte energice sub aspectul decizional și nici nu putem anticipa modul în care ele au fost puse în practică sau câți speculanți au fost arestați și deferiți justiției. Cert este faptul că au existat și atunci cazuri în care unele persoane au profitat de disperarea unora realizând beneficii materiale însemnante. Despre existența unor sisteme eficiente de protecție a producătorilor agricoli, ne referim la sistemul asigurărilor în agricultură, nu detinem nici o informație sau referire, pentru că în mod sigur acesta nici nu exista.

În concluzie, raportat la nivelul de dezvoltare al județului Sălaj din aceeași perioadă impactul acestui fenomen climatic a fost suficient de puternic, cu consecințe vizibile și imediate asupra tuturor celor șase tipuri de activități umane amintite la începutul studiului nostru. Începând cu starea locuințelor, starea drumurilor, cultivarea plantelor, creșterea animalelor și diminuare numărului acestora. Cifrele la prima vedere par nesemnificative, atât în ceea ce privește numărul de comune afectate cât și al populației afectate, situație ce indică faptul că consecințele pe termen lung au fost minime dacă nu chiar nule. Sprijinirea celor direct afectați de evenimente s-a axat pe mai multe direcții. Ajutoare directe nerambursabile în bani și produse, posibilitatea obținerii unor împrumuturi în condiții avantajoase, asigurarea unui loc de muncă, etc. Tocmai această intervenție a statului, chiar dacă cu unele neajunsuri datorate în

⁸⁶ D.J.A.N. Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj, seria subprefect, dosar 782/1925, fila 101-102.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Ibidem.

mare parte aparatului funcționăresc din administrație, a făcut ca consecințele de ordin demografic să fie reduse la minim. Idee ce vine să susțină etapa de tranziție demografică în care se găsea România. De asemenea, nu trebuie trecută cu vederea solidaritatea umană, chiar dacă ea s-a limitat ca arie geografică doar la județele din Transilvania. Informațiile oferite de documente ne oferă certitudinea, mai ales în ceea ce privește ajutoarele în bani și cereale venite din județ și din afara județului că acestea au ajuns într-o proporție destul de însemnată în posesia celor nevoiași.

Studiul nostru, aşa cum afirmam și la începutul său, cu nuanțe firești de pionerat, sperăm că deschide noi orizonturi în istoriografia locală și nu numai, spre o analiză mai profundă inter și multidisciplinară a fenomenului istoric.

NATURAL CALAMITIES IN SĂLAJ IN 1925

(SUMMARY)

In this study the researcher has tried to present some information about the 1925 calamities from Sălaj. This study brings together some original documents which manage to prove us as well as possible the connection between the demographic evolution from this area and the climatic phenomena, having a bad influence upon the habitat, the number of animals, lines of communications, etc.

The researcher has presented the way in which the authorities understood to support the people which were affected by these calamities.

**Tablou după plase
de evaluarea pagubelor cauzate de grindina căzută asupra județului Sălaj
în ziua de 5 iulie 1925 precum și cerealele necesare
pentru alimentare și înșămânțare**

Nr.	Numele crt. plășii	Paguba totală în bani	Cantitatea de cereale necesară pentru alimentare și înșămânțare	Numele comunelor și întinderea teritoriului
1.	Jibou	Lei 18.858.810	13 vagoane grâu 8 vagoane porumb	3912 iugăre. comuna Gălpâia 1104 iugăre- 3.031.000 lei Chendrea 578 iugăre 2.119.955 lei. Racâș 1454 iugăre 8.347.855 lei. Romita 450 iugăre 3.250.000 lei. Jac 326 iugăre 2.110.000 lei
2.	Zalău	Lei edificii 8.257.000 recoltă 60.282.204	11.800 q grâu 10.300 q porumb	7250 iugăre. Treznea, Bozna, Unguraș, Ciumărna, Chichișa, Păușa, Vașcapău, Stâna, Aghires, Fetindia.
3.	Crasna	Lei 90.661.630	25 vagoane grâu 13 vagoane porumb	12.185 jugăre 628 stînjeni. Crasna, Cățălul Românesc, Cățălul Unguresc, Husasău, Peceiu, şeredei, Vârşolț, Horoat, Petenia, Recea, Ratu.
4.	Şimleu* Silvaniei		50 vagoane grâu 30 vagoane porumb	

* Pentru plasa Șimleu Silvaniei datele referitoare la pagubele estimate în lei și denumirea comunelor care au suferit pierderi fac obiectul altui tabel prezentat mai jos.

Tablou

Pe comune de evaluarea pagubelor specificate pe recolte cauzate de grindină din 5 iulie

Nr. Numirea comunei crt.	Grâu	Secară	Ovăz	Orz	Porumb	Floarea soarelui	Cânepeă Fasole Edificii, fructe, pagubelor animale	Evaluarea Obs. lei
	m/m*	m/m	m/m	m/m	m/m	m/m	m/m	
1. Marca	1000	200	—	—	280	—	—	— 1.400.000
2. Cosminciul de Jos	900	60	—	—	40	—	—	— 980.000
3. Cosminciul de Sus	1600	180	—	—	40	—	—	— 1.944.000
4. Cerișa	200	60	—	—	200	—	—	— 360.000
5. Halmășd	5000	1500	1000	500	4500	50	5	— 9.294.000
6. Drighiu	1800	540	360	180	1620	54	3	— 3.369.000
7. Aleuș	1500	420	280	140	1380	40	25	— 2.779.500
8. Valea Tărnei	50	180	100	8	—	—	—	— 249.800
9. Boghiș	5600	—	1508	640	4200	—	—	— lucernă,trifoi,7.232.500
10. Bozieș	1575	—	180	130	690	—	—	— cartofi, zărvături fructe,vie
11. Nușfalău	84044	114	8889	5568	4250	—	—	— lucernă,trifoi,1.882.400
112. Zoan	11100	192	1175	6600	252	—	48	— 1.100.000
113. Ip	11894	744	1150	2220	405	—	24	— vie și fructe 1.860.000

D.J.A.N. Sălaj, Fond Prefectura Județului Sălaj, seria subprefect, dosar 782/1925, fila 10.

*m/m (mai) reprezintă o unitate de măsură folosită în Transilvania pentru cereale, 1 maiă echivală cu o sută kilograme de cereale.

**Primpretorul Plasei Crasna
Domnului Prefect**

Zalău

Nro 643-1925

Ca urmare a rapoartelor mele din 5 Sep. și 6 Oct. a.c. și a rapoartelor verbale, și de această dată am onoare a Ve raporta că grindina din 5 iulie și viforul din 25 August a.c. a distrus aproape complet recolta a lor 17 comune din plasă, - și aşa pe lângă toată activitatea și energia autorităților administrative comunale din toate plasa abia s-a putut aduna 1500 Kg. grâu, care este depozitat la oficiul meu pentru ajutorarea acelora, cari ar fi amenințați de foamete.

Pe lângă daunele suferite din motivele de mai sus, mai contribuie la imposibilitatea colectării unei cantitate mai mare împrejurările următoare:

Grâu în cantitate mai mare se produce în comunele Vârșolt, Recea, Stârciu, Bănișor, Crasna, Cătălul Românesc, Cătălul Unguresc, șeredeiu, din care ultimele patru comune au suferit grindina din 5 iulie a.c.-

Comunele de pe Valea Barcăului și poala Rezului a suferit grindina și viforul din 25 August a.c. nimicindu-le aproape complet recolta de porumb, să că producția de grâu abia le va ajunge pentru însămânțarea de toamnă și alimentarea lor proprie.

Contribuie la greutățile colectei și împrejurarea că locuitorii păgubiți au năvălit fără autorizație asupra comunelor din plasă și plasele vecine cari n-au suferit daune, și acele contribuind în mod particular, nu mai voiesc a contribui și la o forță oficială.

Proprietarii de mașini, cu excepția celor puțini cari au treerat în comunele nedistruse de grindină și au contribuit cu aceste 15 măji metrice, între împrejurările de mai sus încă nu se pot forța pentru că pe cum sum informat abia au câștigat ceva foarte puțin peste regia cu care au lucrat.

Totodată cu onoare Vă raportează că situația pe lângă toate daunele suferite conform rapoartelor primite de la primăriile comunale, cu excepția Cătălului Unguresc și Cătălului Românesc nu e aşa desesperabilă, cum sa aratat imediat după grindină, pentru că în aceste două comune sa distribuit deja un vagon de grâu, și în aceste și în comunele Crasna, Horoat, Petenia, șeredeiu și Ratin s-a distribuit un milion și jumătate în numerar de către Federala Sălaj prin Banca Populară "Unirea" din Crasna înființată sub președenția mea, pentru însămânțare și hrana și tot locuitorii comunelor Cătălul Unguresc și Cătălul Românesc cari se aata mai deserați au cerșit mai multe cereale în mod particular din cari unii – pe cum mi-a venit la cunoștință – se laudă că de ar bate ghișa și de altă dată că aşa mai bine ne va merge traiul.

În celealte comune asemenea este aproape asigurată hrana, căci crucea de grâu aşa bătută de grindină a dat de la 15-30 kgr. Grâu, și au mai avut și puțin porumb.

Deodată cu onoare Ve înaintez Listele de colectă Nrii 1,20-23, 26,27,29,35 rugându-Ve ca pentru înaintarea restului se binevoi-ți a-mi acorda un termen de 15 zile.

Crasna la 5 Noiembrie. 1925.
primpretor *indesifrabil*

Direcția Județeană Sălaj a Arhivelor Naționale. Fond Prefectura Județului Sălaj
seria subprefect dosar 782/1925, fila 7.

Colecta Dr. Alexandru Aciu pentru dăunați de grindină

1. Silvania Șimleu	3000 lei.
2. Dr. Alexandru Aciu adv.	500 lei.
3. Dr. Ioan Szabo adv.	100 lei.
4. Ignatie Frankovits	200 lei.
5. Dr. Valer Ancian jud.	100 lei.
6. Bențe Brod com.	50 lei.
7. Dr. Ludovic Nagy	100 lei
8. Advocat Dr. Székely și Dr. Weinberger	100 lei.
9. Lázár librăria.....	30 lei.
10. Schvartz Nicolae	20 lei.
11. Pop Felician	100 lei.
12. Dr. Ioan Ossian	40 lei.
13. Ioan Hendea	100 lei.
14. H.I.	10 lei
15. Romul Erdely	20 lei.
16. N.N.	20 lei.
17. Emil Mehelean.	20 lei.
18. Societatea Industriașilor Ciobotari	500 lei.
19. Dr. C. Meseșan	100 lei.
20. Dr. Nádudvary Eugen	100 lei.
21. Dr. Ajtay F.	20 lei.
22. Gheorghe Aciu	100 lei.
23. Banca Generală Economică	3000 lei.
24. Gheorghe Filip Santău	100 lei.

TOTAL

8430 LEI

D-sale D-lui

Dr. Iuliu Pop subprefect

Zalău

La recercarea dvs. Nr. 3231- 1925 adresată Silvaniei, pentru a vota un ajutor locuitorilor din comunele Sălajului devastate de grindină, pe lângă suma votată de institutul nostru Silvania am încercat și o mică colectă spre întregirea modestului nostru ajutor ; rezultatul în sumă de Lei 8430 adecă optmiipatrusutetrezeci Lei cu onoare vi-l transpunem, rugând confirmarea primirei.

Şimleul-Silvaniei, la 4 august 1925.

Dr. Alexandru Aciu, Dir. Silvaniei. mp

N.B. Din suma de sus s-a detras 100 Lei pentru servitorul care a purtat coala de colectă. Se transmite 8330 Lei.

Directia Judeteana Sălaj a Arhivelor Nationale. Fond Prefectura Județului Sălaj seria subprefect dosar 782/1925, fila 89. Textul documentului de față a apărut publicat și în Gazeta de Duminecă ce apărea la Șimleul Silvaniei cu excepția ultimei notificări.